

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Onderzoeker in Jemen: between State and Society

Looijestijn, P.

Citation

Looijestijn, P. (2007). Onderzoeker in Jemen: between State and Society. *Bestuurskundige Berichten*, 22(2), 26-28. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3211605>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3211605>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Onderzoeker in Jemen

Between State and Society

In de vorige editie van Bestuurskundige Berichten vertelde dr. Frank de Zwart over de bijzondere samenwerking tussen het Leidse Departement Bestuurskunde en de Universiteit van Sana'a in Jemen, bij het opzetten van een heuse Bestuurskunde Master-opleiding. Het project biedt ook mogelijkheden voor studenten om naar dit Arabische land af te reizen om onderzoek te doen. Pieter Looijestijn ging het avontuur aan en verbleef bijna een halfjaar in Jemen voor zijn afstudeeronderzoek naar lokale overheden. Een verslag van zijn ervaringen en bevindingen.

Door drs. Pieter Looijestijn

Ik had nog geen idee wat ik mij op mijn hals haalde. Natuurlijk probeer je jezelf een beeld voor te stellen van hoe het zal zijn, maar voor een land als Jemen is het moeilijk je voor te stellen wat je te wachten staat. Bij de seminar 'Administration in Non-Western Societies' in maart 2005 van dr. Frank de Zwart kwam het project in Jemen ter sprake. Ik informeerde naar de mogelijkheden daar, uiteindelijk zat ik mei 2006 in het vliegtuig naar het schitterende Sana'a. Op weg naar een land waar ik anders nooit terecht was gekomen, en dat ik voorheen waarschijnlijk niet eens met zekerheid aan zou kunnen wijzen op een wereldkaart.

Ik heb vanuit de hoofdstad Sana'a en een andere grote stad, Ta'izz, onderzoek gedaan naar de in 2001 ingezette decentralisering in Jemen. Nu lijkt dit misschien zo op het eerste gezicht weinig bijzonders, maar in Jemen gebeurt alles op een interessante wijze. Uiteindelijk heeft dit onderzoek geleid tot de scriptie 'Local Governance in Yemen: Trapped between State and Society'. Maar alvorens ik waardevol onderzoek kon gaan doen moest ik eerst nog de Jemeniet leren begrijpen.

Leven in Jemen

Jemen is een boeiende omgeving voor Bestuurskundig onderzoek. Het land is pas in 1990 gevormd uit het zuidelijke marxistische *People's Democratic Republic of Yemen* en het noordelijke *Yemen Arab Republic*. Na een turbulente recente geschiedenis met burgeroorlogen, staatsgrepen en kolonisatie is het land gestabiliseerd en geünificeerd onder het langdurige regime van president Ali Abdul Al-Saleh. Naast de president is de grootste rol in deze maatschappij uiteraard weggelegd voor een traditionele Islamitische cultuur. Maar ook in Jemen heeft de wereldwijde drang naar uniformiteit om zich heen geslagen. Modernisering, democratie en ook decentralisering zijn de magische woorden uit het Westen. De modernisering is nog niet heel lang bezig en dus was er nog

genoeg waar ik aan kon wennen: de vele machinegeweren op straat, de traagheid, de traditionele kleding van de mannen en de vrouwen, de omgang met vrouwen, een leven ingericht op het dagelijks kauwen van licht-narcotiserende takjes ('qat') en hoe elke seconde en handeling in het leven aan Allah wordt verbonden. Ondanks de constante berichtgeving over de terroristische dreiging uit het Midden-Oosten ben ik nooit vijandigheid ten opzichte van 'ongelovigen' tegengekomen. Daarentegen hebben Europeanen juist een heel hoog aanzien in Jemen, dit komt mede voort uit de veronderstelling dat je dan een christen bent en dus van een bevriend geloof. Op straat hoefde ik maar even vragend uit mijn ogen te kijken en mannen schoten mij te hulp om mij aanwijzingen te geven of mij uit te nodigen voor de lunch. Het liefst verkregen ze direct ook mijn telefoonnummer, dan konden ze aan hun vrienden laten zien dat ze een Europeaan gesproken hadden en mij voorzichtig een beetje stalken. In het begin was de onderdanigheid waarmee sommige Jemenieten zich presenteerden erg gemakkelijk om zo mijn draai te vinden, maar op den duur is het frustrerend. In de hektiek van de enorme hoofdstad stuitte ik gelukkig ook op een aantal Jemenitische studenten Engels, met hen kon ik op een gelijk niveau communiceren, én hun taalkennis bleek essentieel voor mijn onderzoek.

Onderzoek

Het was voor mij mogelijk om onderzoek te doen, doordat ik mij kon verbinden aan het gezamenlijk project van het Departement Bestuurskunde, het Rijks Opleidings Instituut en de NUFFIC voor het opzetten van een Master-opleiding aan de universiteit van Sana'a. Ondanks dat ik mijn onderzoek geheel zelfstandig heb uitgevoerd, had ik zonder de hulp van de mensen ter plaatse, die verbonden waren aan het project, veel minder kunnen bereiken. In de hiërarchisch ingerichte samenleving was het moeilijk om aan de juiste informanten te komen. Geheel op jezelf op zoek naar informanten is hier

kansloos. Mensen begrijpen niet wat je van ze moet, waar je je mee bemoeit. Daarnaast zijn mensen niet gewend aan het maken van strikte afspraken. Een buitenlandse student die zelfstandig onderzoek doet in Jemen, daar begrijpen ze weinig van. Als student van 23 jaar heb je hier niet genoeg status om zomaar met een enigszins belangrijk iemand een afspraak te mogen maken. Ook zijn veel potentiële informanten erg wantrouwend, ze zijn bang dat wat ze zullen zeggen tegen ze gebruikt zal worden. Gelukkig kreeg ik hulp van professoren en onderwijs-assistenten (Musa en Khaled, zij volgen nu hier de Master crisis-management). Via hun persoonlijke contacten hebben zij een aantal interviews kunnen regelen. Toen ik de eerste interviews achter de rug had begon het balletje te rollen en kon ik via mijn kleine netwerk ook zelf interviews

opzetten. Uiteindelijk heb ik ruim voldoende documenten en interviews verkregen: zo ik heb gesproken met onderministers, boeren, boze sheikhs, vriendelijke sheikhs, journalisten, lokale ambtenaren en lokale raadsleden. Velen kon ik slechts spreken met behulp van het vertaalwerk van de studenten Engels.

Naast mijn onderzoek vanuit Sana'a, ben ik ook in Ta'izz geweest om een case-study voor mijn scriptie te doen en om lesmateriaal voor de opleiding in Sana'a te produceren. De studie was gericht op de levering en regulering van water door de lokale overheid. Dat de studie de lokale water-overheden zou betreffen stond al vast: zo kon ik namelijk profiteren

van de aanwezigheid van het Nederlandse waterbedrijf Vitens. Zij helpen de lokale overheid met het hervormen van hun bedrijfsvoering. Ook was er een Nederlandse persoon werkzaam bij de *National Water Resources Authority* (NWRA) in Ta'izz, die verantwoordelijk was voor de regulering bij de lokale overheid. Via hen heb ik op 'street-level' de dagelijkse werkelijkheid van lokale overheden in Jemen kunnen ervaren.

Uiteindelijk is mijn onderzoek succesvol afgerond. Ik heb me in het begin zorgen gemaakt of ik wel de antwoorden op mijn onderzoeksvragen zou kunnen vinden, gelukkig heb ik in Ta'izz een flinke inhaalslag gemaakt. Ook bleken informele gesprekken net zo informatief of zelfs informatiever dan de interviews of documenten. Gesprekken in de lobby van mijn hotel, discussies tijdens de qat-

sessies en opmerkingen van Jemenitische studenten bleken zeer informatief. De unieke omgeving waarin mijn onderzoek zich afspeelde maakte het een onvergetelijke ervaring en ik denk ook een bijzonder onderzoek. Als je overweegt ook onderzoek te gaan doen in Jemen hoop ik dat je je niet laat ontmoedigen door bovenstaand verhaal. De moeilijke omgeving waarin het onderzoek plaatsvond is juist een wezenlijk onderdeel van het onderzoek. De moeilijkheden maakten het onderzoek uniek en interessant, en droegen het meest bij aan het voor het onderzoek essentiële diepgaande begrip van de complexe Jemenitische samenleving.

>>>

Het resultaat

Waarom zou een land dat slechts pas kort een enkele centrale macht heeft al direct besluiten zijn macht te verdelen over lagere, democratisch gekozen, overheden? De intentie om te decentraliseren lag al vast in de grondwet die in 1990 de twee Jemens verenigde. Middels de met behulp van internationale hulporganisaties in 2001 ontworpen *Local Authority Law* is de implementatie nu al een flink aantal jaar op weg. Aanvankelijk bleek het een instrument voor het zuidelijke Jemen om terug te kunnen vallen op een vorm van zelfbestuur, inmiddels is deze motivatie weggefallen en lijkt men puur op een verbeterde publieke dienstverlening te mikken. Het volk was overdreven enthousiast over de lokale democratie die ingesteld werd: de eerste lokale verkiezing leidde tot een golf van geweld in het land. Als gevolg van strijd tussen stammen werden stemruimtes vernield en vielen er tientallen gewonden en enkele doden.

In Jemen zijn er drie bestuurslagen: de nationale, de regionale en de lokale. In deze democratie ligt de nadruk op het executieve en de nationale overheid. Nu heeft de regionale overheid al een vrij kleine betekenis qua middelen, autoriteit of taken, de lokale overheid moet het met nóg minder doen. Een lokale overheid omvat in de rurale gebieden een paar dorpjes. In de steden omvat de lokale overheid een stadsdeel. Alhoewel op papier de democratisch gekozen raad veel invloed heeft, is dit in de werkelijkheid vaak nihil. Met name op het platteland is er weinig veranderd ten opzicht van de situatie voor de decentralisering. De lokale overheden die wel een significante rol spelen worden strak geleid door de gouverneur die aangewezen is door de Minister van Lokaal Bestuur. In de meeste situaties echter zijn het de ogenschijnlijk gedecentraliseerde afdelingen van de verschillende ministeries die nog steeds het lokale beleid bepalen.

Mijn scriptie beschrijft hoe de Jemenitische overheid is gekomen tot het huidige ontwerp van een decentrale overheid, en nog belangrijker, wat hier in de werkelijkheid van terecht komt. Tenslotte plaats ik ook de obstakels die

“De unieke omgeving waarin mijn onderzoek zich afspeelde maakte het een onvergetelijke ervaring en ik denk ook een bijzonder onderzoek.”

Vergadering van een lokale raad. De staande man is de sheikh. Pieter zit rechts op de achtergrond.

de voortgang van een succesvolle decentraliseren in de weg staan in hun omgeving. Deze omgeving wordt gekenmerkt door de ‘web-like society’ zoals Migdal die beschreef en de dominantie van tradities die niet passen bij de moderne staat waar naar gestreefd wordt. Werken van schrijvers als Manor (1999) beschrijven vele potentiële obstakels voor een gedecentraliseerde overheid in ontwikkelingslanden.

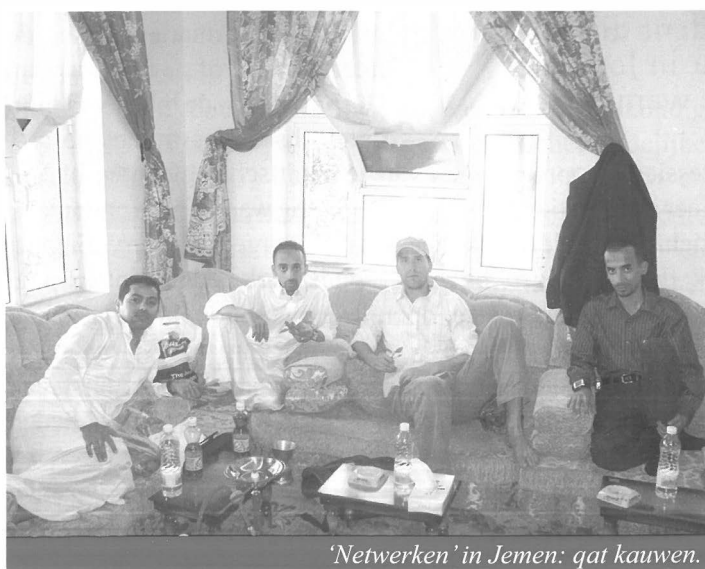
Sommige obstakels inderdaad waren inderdaad in gewijzigde vorm terug te vinden in Jemen: corruptie, onvoldoende lokale autonomie en middelen, en gebrek aan de door Frank al genoemde ‘skills’. Maar sprekend voor de Jemenitische decentralisering is het verzet van kleine onafhankelijke gemeenschappen tegen de inmenging van de lokale overheden. Zo kregen ingenieurs in Ta’izz regelmatig waarschuwingsschoten om hun oren, ze zijn mishandeld en hun toegangswegen worden geblokkeerd. Middels theorieën van o.a. Migdal (1988) verklaar ik dit verzet van de sheikhs en hun onderdanen tegen de staat.

Uit mijn onderzoek en scriptie kwam onder andere het belang van educatie voor vooruitgang naar voren. Daarom is het juist zo goed dat het Departement Bestuurskunde hier aan bijdraagt, en ben ik blij dat ik hier ook aan heb kunnen bijdragen.

Literatuur:

- Migdal J. (1988), *Strong societies and weak states: state society relations and state capabilities in the Third World*, Princeton, Princeton University Press.
- Manor, James (1999), *The Political Economy of Democratic Decentralisation*, Washington, World Bank.

Pieter Looijestijn is in januari afgestudeerd als doctorandus in de Bestuurskunde, met als afstudeerrichting Internationale en Vergelijkende Bestuurskunde. Gedurende 3 maanden was hij als onderzoeker verbonden aan o.a. de NUFFIC en Vitens NV. Zijn werkzaamheden aan de Universiteit van Sana'a resulteerden in de scriptie ‘Local Governance in Yemen: Trapped between State and Society’.

‘Netwerken’ in Jemen: qat kauwen.

ETABLISSEMENT

E=mc²

EINSTEIN

TERRAS-EETCAFÉ-BAR

Wist u dat

- ▶ Prijs drie gangen menu € 19,95.
- ▶ Wij op zondag en maandag heerlijke Thaise gerechten serveren.
- ▶ Wij een nieuwe à la carte kaart tegen zeer aantrekkelijke prijzen hebben.
- ▶ Wij hebben een dagschotel voor slechts € 7,95.
- ▶ Wij een sfeervolle bovenzaal hebben die uitermate geschikt is voor het houden van borrels en diners.
- ▶ Wij iedere 6 weken een nieuwe menukaart hebben.
- ▶ Wanneer u drie gangen van de kaart neemt betaalt u slechts € 19,95. Ongeacht uw keuze.

DAGELIJKS GEOPEND
VANAF 10.00 UUR

*tot ziens,
tot EINSTEIN*

NIEUWE RIJN 19 LEIDEN • TEL: 071 - 5125370 • E-MAIL: mail@einstein.nu